

**THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPATHY
LEVELS AND COMMUNICATION SKILLS OF
PROSPECTIVE TURKISH TEACHERS**

**Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empati Düzeyleri İle İletişim
Becerileri Arasındaki İlişki**

Bünyamin SARIKAYA¹

Yunus ŞAKİROĞLU²

Abstract

In this study, the relationship between empathy levels and communication skills of prospective Turkish teachers and whether these levels differ according to their class and gender variables were investigated. In the study, singular and relational screening method, which is one of quantitative methods, was used. The study group consisted of 311 prospective Turkish teachers studying at 5 different state universities. In order to determine the empathy levels of the prospective Turkish teachers, "Empathy Level Determination Scale" developed by Kaya and Çolakoğlu (2015) was used and to measure their communication skills "Communication Skills Scale" developed by Tuncer (2008) was used. The data obtained in the study were analyzed by using a statistical program. Number, percentage, mean and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. The t-test was used to compare the quantitative data between two independent groups, and the one-way Anova test was used to compare the quantitative data among independent groups more than two. Pearson correlation and regression analysis were applied to the continuous variables of the study. As a result of the study, the empathy and communication skills of prospective Turkish teachers were found to be high. There was $r = 0.425$ positive ($p = 0.000 < 0.05$) relationship between the empathy levels and communication skills of the teachers. Accordingly, the empathy levels increase the level of communication skills. In addition, Turkish teacher candidates' empathy levels and communication skills scores did not show a significant difference according to the class variable but they differed significantly in terms of gender. The mean communication scores of the female students were higher than those of the male students.

Keywords: Empathy, communication, prospective Turkish teachers.

Öz

Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki ve bunların sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tekil ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 5 farklı devlet üniversitesinde öğrenim gören 311 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Muş Alparslan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, El-mek: b.sarikaya@alparslan.edu.tr

² Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, El-mek: y.sakiroglu@alparslan.edu.tr

toplama aracı olarak Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeylerini belirlemek için Kaya ve Çolakoğlu (2015) tarafından geliştirilen "Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği" ve Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerilerini ölçmek için Tuncer (2008) tarafından geliştirilen "İletişim Becerileri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bir istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü Anova testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının empati ve iletişim becerileri düzeyleri yüksek olarak saptanmıştır. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasında $r=0.425$ pozitif ($p=0,000<0.05$) ilişki bulunmuştur. Buna göre empati düzeyleri iletişim becerileri düzeyini arttırmaktadır. Ayrıca Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ve iletişim becerileri puanları öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermezken cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin ortalama iletişim puanları erkek öğrencilerin ortalama iletişim puanlarından yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Empati, iletişim, Türkçe öğretmeni adayları.

GİRİŞ

Empati kavramı, gündelik yaşam içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu durum onu iletişim kurmada gerekli bir unsur haline getirmiştir. İletişim kurma, insanoğlunun var oluşundan bu yana devam eden ve karşılıklı yapılan bir süreçtir. Çünkü insanlar sürekli yalnız olmaktan kaçınmaya, diğer insanlarla beraber yaşamaya, problemlerini çözmeye uğraşmış, anlamadığında veya yanlış anlaşıldığında sorunlar yaşamıştır. İnsanı sosyal yapan en önemli etkenler de bu durumlardır. Empati kavramının da iletişimin çok önemli parçası ve hatta unsuru olması sebebiyle günümüzde üzerinde çokça durulan ve çalışmalar yapılan bir konu haline gelmiştir.

Bireylerin kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri için, iletişimde buldukları kişilerin kendilerine özgü bakış açılarını anlamak için çaba göstermeleri gerekmektedir. Bireyler, iletişimde buldukları kişilerin duygu ve düşüncelerini doğru anlamlandıramadığında iletişim sorunları yaşayabilmektedir (İkiz, 2006: 1). Bu anlamda, karşıdaki kişi veya kişilerle empati kurabilmek, iletişim sürecini daha kolay ve daha etkili hâle getirebilir.

Bireylerin kişiler arası ilişki becerilerinin gelişmesi, onların hem özyönetim becerilerinin hem de empatik eğilimlerinin olgunlaşmasını gerektirmektedir. Özyönetim ve empati, başkalarıyla kurulan ilişkilerde etkili olabilmeyi sağlayan temel sosyal yeteneklerdir (Goleman, 1995).

Etkili iletişim sürecinde ve kişiler arası ilişkilerde bu kadar önemli olan empati kavramı, insanların birbirlerini anlamasına yardımcı olur. Karşılıklı anlayışı ve uzlaşmayı kuramayan bireyler, bulunduğu ortam itibarıyla az iletişim kurulan ve bu sebeple toplumdan soyutlanan kişiler olabilir. Bundan dolayı, empati ve etkili iletişim kavramlarının yaşamın her alanına ve her anına taşınması büyük öneme sahiptir.

İletişim

İnsanoğlu, yaratılışı gereği toplumsal bir canlıdır ve bu durum onu asırlar boyu çevresiyle etkileşim halinde olan bir varlık yapmıştır. Duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerini karşısındakine aktarma ihtiyacı duymuş ve bu ihtiyacını da konuşma ve yazma kanallarıyla iletmeye çalışmış, bunların da dinlenerek ve okunarak anlaşılmasını istemiştir. Bu süreç sonrasında da iletişim denilen olgu meydana gelmiştir (Çetinkaya, 2011: 567).

İnsanlar arasındaki ilişki, iletişim yoluyla sağlanır. İnsanoğlu; yaşantısını, duygu ve düşüncesini iletişim vasıtasıyla karşısındakine iletir. İletişim, kişiler arası ortak bir anlam oluşturmak amacıyla yürütülen her türlü etkinlik olarak tanımlanabilir. İnsanlığın başlangıcından bu yana kişiler, problemlerini, korkularını, tecrübelerini ve kültürel birikimlerini diğer kişilerle paylaşma ihtiyacı hissetmişlerdir (Gemci, 2012: 1).

İnsan nitelikleri, günümüzde artan bir şekilde devam etmektedir. İletişim becerileri de insanoğlunun en gerekli ve en güçlü donanımı olarak görülmektedir. Kişilerle toplum arasındaki etkileşimi tesis eden ve ilerleten bir öge olarak göz önünde bulundurulduğunda ise insan yaşamının huzurunu sağlayan anahtar görevi gördüğü söylenebilir. Çünkü iletişim aracılığıyla kişiler arası demokratik yaklaşımlar gelişmekte, toplumsal problemlerin birçoğu düzeltilmekte ve insanlar arası uyum sağlanmaktadır (Yalın, 2003). Bu açıdan iletişim, bireysel ve toplumsal bir uzlaşma süreci içerir denilebilir.

İnsanların birbirini etkilemesi, birbirlerinden etkilenmesi, yararlanması ve yararlı olması iletişim sayesinde mümkün olabilir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin temelinde iletişim vardır. Bunların yanı sıra yemek, içmek, barınmak gibi temel güvenlik ve fizyolojik gereksinimler de iletişim yoluyla karşılanmaktadır. Kısaca, ilişkiler bütünüyle iletişim üzerine kuruludur denilebilir.

Etkili İletişim

Etkili iletişim, iletişim süresi boyunca kişilerin kendilerini ifade etmesi, karşısındakini dinlemesi ve bunların sonucu olarak etkili bir tepki vermesi olarak tanımlanabilir. Kişiler arası iletişimin etkili olabilmesi için her iki tarafın iletişime açık ve istekli olması gerekir. İletişimin amacı, kişilerin birbirini anlaması, özümsemesi ve geri bildirimde bulunmasıdır. Dolayısıyla kişilerin iletişim süresince etkin olması gerekir (Özer, 2011: 20).

Kişiler arası konuların anlaşılması, ilişkilerin geliştirilmesi, sorunlara çözümler bulunması ve kişilerin kendilerini ifade edebilmesi sürecinde iletişim bir anahtar rolündedir. Fakat bu anahtarın olumlu şekilde kullanılabilmesi, kişiler arasında iyi ve etkili bir iletişimin meydana gelmesiyle mümkündür. İnsan ilişkilerindeki problemlerin genellikle çıkış noktası, etkili olmayan iletişimden kaynaklanmaktadır (Johnson, 1996). İletişim sürecinde, bireyler kendilerini açık bir şekilde ifade edebiliyor, kendilerini ifade ederken karşısındakinin özelliklerine göre hareket ediyor, karşılıklı iletişimin sürdürülmesini arzuluyor ve iletişim süresince birbirlerinin haklarını gözetiyorlarsa bu iletişim şeklinin etkili olduğu söylenebilir.

Kişiler arası iletişim sürecinin etkili bir şekilde sürdürülmesi için gerekli olan beceri kullanımının ilk aşamasını Korkut (2004: 8), etkili dinleme ve etkili tepki verme becerilerine sahip olmak olarak belirtmektedir. Bu becerilerin yanında, uygun yerde ve zamanda soru sorma, özetleme yapma, söylenenleri farklı sözcüklerle tekrar etme, konuşan kişinin davranışlarını, sözlerini ve duygularını tanımlama ve bunu uygun şekilde yansıtmaya, mesajın anlaşılıp anlaşılmadığını test etme ve etkili geribildirimde bulunma gibi becerilerin de gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Ceyhan ise (2006: 367) etkili iletişim kurmada gerekli olan becerileri şu şekilde açıklamaktadır: Konuşma sırasında cevap verme, karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerinin anlaşılıp anlaşılmadığına dair dönüt verme, açık uçlu sorular sorma, beden dilini anlayabilme, dinlemeye istekli görünme, göz teması kurma, empatik davranma, kendini açma, “ben” mesajlarıyla cevap verme, eleştirilere olumsuz tepki vermeme, girişken davranışlarda bulunma, çatışmaları yöneterek problem çözebilme ve koşulsuz kabul.

Empati ve Empatik Beceri

Empati, karşımızdaki insanın duygularını anlamamıza odaklanan bir anlayış içerir. Dökmen (2003) empatiyi; kişinin kendini karşısındaki kişinin yerine koyması, onun duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlaması olarak tanımlamaktadır. Badea ve Pana ise (2010) empatinin diğer insanların duygularını yaşama değil, onların duygularını anlama olduğunu ifade etmektedir. Fakat insanlar başkalarının duygularını kendi deneyimlerinden anlar. Özellikle sözsüz kanallar aracılığıyla karşısındaki duygularını anlayabilmek ve açıklamak hedeflenir. Goleman (1998) ise empatiyi; bir bireyin, bir başka bireyin penceresinden olaylara bakması şeklinde açıklar (McAllister ve Irvine, 2002). Bu yönüyle, empatinin iletişim sürecini kolaylaştırdığı ve onu etkili kıldığı söylenebilir.

Kişiler arası ilişkilerin birincil özelliği etkili iletişimdir. Etkili bir iletişimin sağlanabilmesinin ön koşulu, kişilerin belli bir seviyede empatik olmalarıdır. Buna göre, empatik ilkelere dikkat edilerek kurulan iletişimin sağlıklı olacağı, empatik ilkelere uyulmaması sonucu oluşan iletişimin ise sağlıklı olamayacağı ileri sürülebilir. Bu, aynı zamanda sağlıklı iletişimin olmadığı ortamda empatiden, empatinin olmadığı ortamda sağlıklı iletişimden söz edilememesi anlamına da gelebilir. Eğer “empati” ve “iletişim” kavramları arasında olumlu yönde bir ilişkiden söz edilebilirse, empatik açıdan belli bir düzeye gelmiş bir kişinin diğer insanlarla olan iletişiminin başarılı, empatik yönü düşük bir kişinin ise diğer insanlarla iletişiminin başarısız olması öngörülebilir (Pişkin, 1991: 776).

Empatik ilişkilerin kurulması, insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimin düzgün bir şekilde devam etmesi açısından gereklidir. Empati, sadece empati kurulan birey için faydalı bir durum olmayıp, bunun yanında empatiyi kuran birey için de önemlidir. Empatik becerisi ve eğilimi yüksek seviyede olan insanın, çevresi tarafından benimsenme ve takdir görme oranı da yükselmektedir (Akyol, Çiftçi, 2005: 15).

Literatürde empatik becerinin eğitimle geliştirilebildiğini gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Empatik iletişim becerileri eğitime, hemen her yaştaki bireylerin ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir. Kişilik gelişiminin hızlandığı ergenlik döneminin başlangıcından itibaren empati becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlerin hazırlanarak, özellikle okul ortamlarında öğrencilere ulaştırılması, yetişkinlik dönemindeki bireylerin çevreleriyle sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlayacaktır. Duyguların, bireyin çevresindeki insanlara bulaştığı kabul edildiğinde, empati becerisi eğitiminin kişilerin genel mutluluk durumlarını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir (Yaydırgan, 2008: 5).

Öğretmen adayları hem empati kurabilme hem de etkili bir iletişim kurabilme becerisine sahip olmalıdır. Alanyazın incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının empatik becerilerini ve etkili iletişim becerilerini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Ancak Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt problemleri ise aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri nasıldır?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerileri düzeyleri nasıldır?

3. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa göre değişmekte midir?
5. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri cinsiyete göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleriyle iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tekil ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tekil tarama modeli değişkenlerin tek tek, tür veya miktar olarak oluşumlarının belirlenmesi amacıyla kullanılırken ilişkileri ve bağlantıları inceleyen ilişkisel / korelasyonel tarama modeli ise iki veya daha fazla grup ya da olgu arasında bir ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla kullanılır (Büyüköztürk vd., 2011; Karasar, 2008: 79-81; Mcmillan ve Schumaer, 2010). Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati ve iletişim düzeylerinin tekil tarama modeli, empati düzeyleriyle iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 5 farklı devlet üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 311 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Veri toplama araçları 400 öğrenciye ulaştırılmış eksik veya yanlış doldurulan formlar elenmiştir. Böylece geriye kalan 311 öğrenciye ait veriler kullanılmıştır. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının tanımlayıcı özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Türkçe Öğretmeni Adaylarının Tanımlayıcı Özellikleri

Tablolar	Gruplar	Frekans(f)	Yüzde (%)
Sınıf	1	74	23,8
	2	80	25,7
	3	88	28,3
	4	69	22,2
	Toplam	311	100,0
Cinsiyet	Kız	190	61,1
	Erkek	121	38,9
	Toplam	311	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının sınıfa göre 74'ü (%23,8) 1. sınıf, 80'i (%25,7) 2. sınıf, 88'i (%28,3) 3. sınıf, 69'u (%22,2) ise 4. sınıf olarak dağılmaktadır. Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyete göre 190'ı (%61,1) kız, 121'i (%38,9) erkek olarak dağılmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeylerini belirlemek için Kaya ve Çolakoğlu (2015) tarafından geliştirilen "*Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği*" kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde 13 maddeden oluşturulmuş ve ölçekte tersine puanlanan madde olmamıştır. Ölçekte alınabilecek en

düşük puan 13 en yüksek puan ise 65'tir. Ölçeğin geneli üzerinden alınan puanın yüksekliği empati düzeyinin yüksek olduğunu gösterir. Yazarlar tarafından yapılan çalışmada ölçeğin güvenirlik değeri 0,78 bulunurken bu araştırma için empati ölçeğinin güvenirliği tekrar yapılmış ve Cronbach's Alpha=0,84 olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerilerini ölçmek için Tuncer (2008) tarafından geliştirilen "*İletişim Becerileri Ölçeği*" kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert tipinde 18'i olumsuz 18'i olumlu olmak üzere toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Olumsuz maddeler için tersine puanlama yapılmıştır. Yazar tarafından yapılan çalışmada ölçeğin güvenirlik değeri 0,81 bulunmuştur. Bu araştırmada İletişim Becerileri Ölçeğinin güvenirliği Cronbach's Alpha=0,79 olarak yüksek bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 36 en yüksek puan ise 180'dir. Puanın yüksek olması yüksek düzeyde iletişim becerisi olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bir istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmaya yönelik bulgular, problem cümleleri doğrultusunda verilmiştir. Araştırmanın birinci alt problemi olan "*Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri nasıldır?*" ve "*Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerileri düzeyleri nasıldır?*" sorularına ait cevaplar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empati ve İletişim Becerileri Puan Ortalamaları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Empati	311	50,119	9,349	17,000	65,000
İletişim Becerileri	311	122,396	14,405	83,000	162,000

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının empati ortalamalarının $50,119 \pm 9,349$ olduğu (Min=17; Maks=65) olduğu görülmektedir. Araştırmada Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği'ne (Kaya ve Çolakoğlu, 2015) göre Ölçekte alınabilecek en düşük puan 13 en yüksek puan ise 65'tir. Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının en düşük 17 en yüksek ise 65 puan aldıkları görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının ortalama empati puanlarının 50 olduğu tespit edilmiş ve bu puan "yüksek" düzeyde empati becerisine sahip olduklarını göstermektedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının "iletişim becerileri" ortalaması $122,396 \pm 14,405$ olduğu (Min=83; Maks=162) olarak saptanmıştır. Araştırmada İletişim Becerileri Ölçeği'ne (Tuncer, 2008) göre ölçekte en düşük 36, en yüksek 180 puan alınabilmektedir. Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının en düşük 83 en yüksek ise 162 puan aldıkları görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının ortalama iletişim becerileri

puanlarının 122,396 olduğu tespit edilmiş ve bu puan “yüksek” düzeyde iletişim becerisine sahip olduklarını göstermektedir.

Çalışmanın “Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindeki problemine ilişkin bulgular, Tablo 3 ve 4’te sunulmuştur:

Tablo 3: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empati ve İletişim Becerileri Puanları Arasında Korelasyon Analizi

İletişim Becerileri	Empati	
	r	0,425**
p	0,000	
N	311	

*<0,05; **<0,01

Tablo 3’e göre Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasında korelasyon analizleri incelendiğinde;

- Türkçe öğretmeni adaylarının *iletişim becerileri* ile *empati düzeyleri* arasında $r=0.425$ pozitif ($p=0,000<0.05$) ilişki bulunmuştur.

Tablo 4: Empati Düzeylerinin İletişim Becerileri Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	ß	t	p	F	Model (p)	R ²
İletişim Becerileri	Sabit	89,540	22,141	0,000	68,297	0,000	0,178
	Empati	0,656	8,264	0,000			

Empati ile iletişim becerileri arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=68,297$; $p=0,000<0.05$). İletişim becerileri düzeyindeki toplam değişim %17.8 oranında empati tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,178$). Buna göre empati iletişim becerileri düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,656$).

Araştırmada, 4. alt problem olarak ifade edilen “Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri öğrenim gördükleri sınıfa göre değişmekte midir?” problemine ilişkin bulgular Tablo 5’te yer almaktadır:

Tablo 5: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empati Düzeyleri ve İletişim Becerileri Puanlarının Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Empati	1	74	50,419	8,816	0,278	0,841
	2	80	50,113	9,019		
	3	88	50,546	10,367		
	4	69	49,261	9,053		
İletişim Becerileri	1	74	124,149	16,114	1,017	0,385
	2	80	120,213	12,987		
	3	88	122,921	14,913		
	4	69	122,377	13,323		

Tablo 5 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ve iletişim becerileri puanları öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeylerinin sınıf değişkenine göre puanları incelendiğinde puanların birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Araştırmada 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin ortalama empati düzeyi puanlarının 50 olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 4. sınıfların ortalama empati düzeyi puanı 49'dur. Bu durumun oluşmasında araştırmaya katılan 4. sınıf öğrencilerinin sayı olarak diğer sınıflardan daha az olması gösterilebilir.

Tablo 5 incelendiğinde iletişim becerisi puanları irdelendiğinde puanların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ortalama iletişim becerisi puanları en yüksek olanlar 1. sınıf öğrencileri iken en düşük olanların ise 2. sınıf öğrencileri olduğu görülmektedir.

Araştırmada, 5. alt problem olarak ifade edilen "Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri ile iletişim becerileri düzeyleri cinsiyete göre değişmekte midir?" problemine ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır:

Tablo 6: Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empati Düzeyleri ve İletişim Becerileri Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Empati	Kız	190	50,674	8,860	1,313	0,203
	Erkek	121	49,248	10,046		
İletişim Becerileri	Kız	190	123,921	14,780	2,357	0,019
	Erkek	121	120,000	13,511		

Tablo 6 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{(309)}=2.357$; $p=0.019<0,05$). Kız öğrencilerin ortalama iletişim becerileri puanları ($X=123,921$), erkek öğrencilerin ortalama iletişim becerileri puanlarından ($X=120,000$) yüksek bulunmuştur.

Yine Tablo 6'ya göre Türkçe öğretmeni adaylarının ortalama empati düzeyi puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Kız öğrencilerin ortalama empati düzeyi puanları ($X=50,674$) ile erkek öğrencilerin ortalama empati düzeyi puanlarının ($X=49,248$) birbirine yakın olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada, Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri, iletişim becerileri düzeyleri ve empati düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Ayrıca bunların Türkçe öğretmeni adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı da araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri 'yüksek' düzeyde bulunmuştur. Alanyazında bu sonucu destekleyen ve farklılık gösteren sonuçlar bulunmaktadır. Maden ve Durukan (2011) Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeyleri üzerine yaptıkları bir araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının ortalamanın üstünde bir empatik eğilime sahip olduklarını belirlemişlerdir. Özen (2015) sınıf öğretmenlerinin empatik yönelim düzeylerinin yüksek seviyede olduğunu tespit etmiştir. Pala (2008) araştırmasında öğretmen adaylarının empati kurma düzeylerinin oldukça uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akbulut ve Sağlam (2010) sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini incelediği çalışmasında sınıf öğretmenlerinin empati kurma

düzeylerinin yüksek olduğunu bulgulamıştır. Güven (2018) Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerini incelediği çalışmasında Türkçe öğretmen adaylarının empati kurma düzeylerinin orta seviyenin biraz üzerinde olduğunu belirtmiştir. Durmuşoğlu Saltalı ve Erbay (2013) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin empati becerisi puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca literatürde empati becerisi ile ilgili yapılan farklı çalışmalarda da (Yılmaz ve Akyel, 2008; Erkmén, 2007; Duru, 2002; Sayın, 2003) benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyi puanları, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Kız öğrencilerin empati düzeyi puanları, erkek öğrencilerin empati düzeyi puanlarından yüksek çıkmışsa da bu durum anlamlı farklılık oluşturmamıştır. Maden ve Durukan (2011) çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Güven (2018) Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerini incelediği çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinde kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık oluştuğunu tespit etmiştir. Alanyazında empati ve cinsiyet değişkeni arasında kimi çalışmalarda anlamlı farklılık bulunmuşken (Bozkurt, 1997; Akgün ve Çetin, 2018; Yiğitbaş vd., 2013; Dere Çiftci vd., 2015; Özen, 2015; Akbulut ve Sağlam, 2010; Oğuz ve Altun, 2011; Duru, 2002; Barut, 2004; Alver, 2005; Rehber, 2007; Kapıkıran, 2009) kimi çalışmalarda da bulunmamıştır (Dinçyürek, 2004; Uncu vd., 2015; Akçakoyun, Çalışkan ve Karlı, 2010; Genç ve Kalafat, 2010; Kapıkıran, Kapıkıran ve Başaran, 2010; Katman, 2010; Kolayış ve Yiğiter, 2010; Ataşalar, 1996; Ercoşkun, 2005; Erkmén, 2007; Yavaş, 2007; Genç ve Kalafat, 2008; Yılmaz ve Akyel, 2008; Pala, 2008; Ekinci, 2009).

Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati düzeyleri öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Empati düzeyleri en düşük bulunan öğrenciler 4. sınıf öğrencileridir. Maden ve Durukan'ın (2011) yaptığı çalışmada da empatik eğilim düzeyi en düşük öğrenciler 4. sınıf öğrencileridir ancak söz konusu çalışmada sınıf değişkeninde anlamlı fark bulunmuştur. Güven (2018) Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerini incelediği çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinde sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık oluşmadığını belirtmektedir. İlgili çalışmanın bu bulgusu, bu çalışmanın sınıf değişkeni sonucu ile örtüşmektedir. Turhan (2018) çalışmasında empati eğilimi ile iletişim kurma becerisi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık oluşmadığını tespit etmiştir. Alver (2005) tarafından yapılan çalışmada öğrenim görülen sınıf düzeylerine göre empati eğiliminin farklılaştığı saptanmıştır. Genç ve Kalafat (2010) çalışmalarında öğretmen adaylarının empatik becerilerinin sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediğini bulgulamıştır. Apaydın Demirci (2017) ise çalışmasında yine sınıf değişkenine göre anlamlı farkın oluşmadığını tespit etmiştir.

Çalışma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerileri 'yüksek' düzeyde bulunmuştur. Meslekleri gereği insanlarla sürekli iletişimde bulunacakları düşünüldüğünde Türkçe öğretmeni adaylarının bu sonucunun olumlu bir gösterge olduğu söylenebilir. Durukan ve Maden (2010) Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerilerini araştırdıkları çalışmalarında Türkçe öğretmenlerinin düşük bir iletişim becerisi düzeyine sahip olduğunu ve bunun da öğretmenlik mesleği ve eğitim hedefleri için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Turhan (2018) çalışmasında öğrencilerin iletişim becerilerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Apaydın Demirci (2017) çalışmasında çocuk gelişimi öğrencilerinin iletişim becerilerinin orta düzeyde olduğunu belirlemiştir. Özer (2011) üniversite öğrencilerinin iletişim düzeylerini araştırdığı çalışmasında öğrencilerin iletişim düzeylerinin yüksek çıktığını tespit etmiştir. Tan ve Tan (2016), Günay (2003),

Fidan (2013), Koçak (2013), Ülker (2014) araştırmalarında öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu saptamışlardır.

Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerileri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre kız öğrencilerin ortalama iletişim becerileri puanları erkek öğrencilerin ortalama iletişim becerileri puanlarından yüksek bulunmuştur. Durukan ve Maden (2010) Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerilerinin cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Tan ve Tan (2016) çalışmalarında cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının iletişim becerileri arasında anlamlı farkın kadın öğretmen adaylarının lehine olduğunu saptamıştır. Görür (2001) lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirdiği çalışmada kız öğrencilerin iletişim becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bulut'un (2004) sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre iletişim becerilerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Akgün ve Çetin (2018) öğrencilerin cinsiyetleri ve iletişim becerileri arasında ise anlamlı fark bulunduğunu ve Buna göre, kız öğrencilerin temel iletişim becerilerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Alanyazında yapılan benzer çalışmalarda da (Koç vd., 2015; Korkut, 1996; Dere Çiftci vd., 2015; Özer, 2011; Korkut, 2005; Kılıçgil ve ark., 2009; Gölönü ve Karacı, 2010; Black, 2000; Özerbaş ve ark., 2007; Çetinkaya, 2011; Şeker, 2000; Saygıdeğer, 2004; Korkut, 1997; Bozkurt, Serin ve Emran, 2003; Alkaya, 2004; Aspergen, 1999) kız öğrencilerin iletişim becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kimi çalışmalarda da cinsiyet değişkeni ile iletişim becerisi arasında anlamlı fark bulunmamıştır (Gülbağçe, 2010; Dilekmen ve ark., 2008; Pehlivan, 2005; Demirel ve ark., 2010; Berglund ve ark., 2005; Erözkan, 2007). Korkut'un (2004) yaptığı bir araştırma bu çalışmada ulaşılan sonuçtan farklılık göstermektedir. İlgili çalışmada erkeklerin iletişim becerileri kızların iletişim becerilerinden yüksek bulunmuştur.

Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerileri öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının sınıf düzeyi yükseldikçe iletişim becerilerinde de yükselme beklenmekteydi ancak bu durum gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla Türkçe öğretmenliği bölümünde okutulan etkili iletişim dersinin ve benzer derslerin içeriğinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Erözkan'ın (2007) yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Dilekmen ve ark. (2008) ve Bingöl ve Demir (2011) sınıf seviyelerine göre üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri arasında anlamlı fark bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çetinkaya (2011) Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerilerini değerlendirdiği çalışmada sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluştuğunu saptamıştır. Gülbağçe (2010), Gölönü ve Karacı (2010), Pehlivan'ın (2005) da çalışmalarında sınıf düzeyinin artmasıyla iletişim beceri düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının empati ile iletişim becerileri arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizine göre empati, iletişim becerileri düzeyini arttırmaktadır. Bu sonuç empati ile iletişim becerileri arasında olumlu bir ilişki göstermesi bakımından önemlidir. Türkçe öğretmeni adaylarının empati becerileri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bulunamadığından çalışmanın bu sonucu sadece literatürde yapılmış diğer çalışmalarla tartışılmıştır. Akgün ve Çetin'in (2018) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada empati becerisi gelişmiş öğrencilerin iletişim becerilerinin de arttığı tespit edilmiştir. Turhan (2018) tarafından yapılan çalışmada empatik eğilimle ve iletişim kurma becerileri arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Akgün Şahin ve Kardeş Özdemir (2015), Arifoğlu ve Razi (2011), Çetinkaya ve Alparslan (2011), Baltacı (2016) yapılan çalışmalar da empati ile

iletişim becerisi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak Dere Çiftçi vd. (2015)'nin çalışmalarında empati becerisi ve iletişim becerisi arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Çalışma sonucunda şu önerilerde bulunulmuştur:

- Çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim becerilerinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu ışığında Türkçe öğretmenliği bölümünde okutulan derslerin bu beceriyi geliştirecek özellikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Alanyazında Türkçe öğretmenlerinin empati düzeylerini değerlendiren çalışma bulunmamıştır. Araştırmacılar Türkçe öğretmenlerinin empati becerilerini, empati becerileri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar yapmalıdır.
- Empatinin öğretilen bir beceri olduğu düşünüldüğünde empati düzeyi düşük öğrencilere çeşitli eğitimler verilebilir.
- Çeşitli etkinlikler yoluyla (rol oynama, drama, film, konferans vb.) Türkçe öğretmeni adaylarının iletişim ve empati becerileri geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akbulut, E., Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), s. 1068-1083.
- Akçakoyun, F., Çalışkan, E., & Karlı, H. (2010). Dövüş Ve Takım Sporcularının Empati Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 37-47.
- Akgün Şahin, Z ve Kardeş Özdemir, F. (2015). Hemşirelerin İletişim ve Empati Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*, 1(1):1-7.
- Akgün, R.; Çetin, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin ve Empati Düzeylerinin Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), s. 103-117.
- Alkaya, Y.(2004). Lise öğrencilerinin iletişim ve empati becerilerinin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Alver, B. (2011), "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1(14). 19-34.
- Apaydın Demirci, Z. & İkiz, S. (2017). Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin İletişim Becerileri Ve Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 679-685.
- Arifoğlu B. ve Razi G. S. (2011). Birinci Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empati ve İletişim Becerileriyle İletişim Yönetimi Dersi Akademik Başarı Puanı Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 4(1), 7-11.
- Aspegren, K.(1999). Teaching and Learning Communication Skills in Medicine-A Review With Quality Grading Of Articles, *Medical Teacher*, Vol:21(6) 565-570.
- Ataşalar, J. (1996). *Üniversite öğrencilerinin, empatik eğilim düzeylerine cinsiyet ve yaşlarına göre kendini açma davranışları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Badea, L. ve Pana, N.A. (2010). The role of empathy in developing the leader's emotional intelligence. *Theoretical and Applied Economics*, 17 (543), 69-78.
- Baltacı, H. Ö. (2016). *İletişim becerileri ve empatik eğilim arasındaki ilişkinin x ve y kuşaklarına göre farklılıklarının incelenmesi ve bir uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.

- Berglund, E., Eriksson, M., Westerlund, M., (2005) "Communicative Skills in Relation to Gender, Birth Order, Childcare and Socioeconomic Status in 18 Month Old Children", *Scandinavian Journal of Psychology*, 46: 485-491.
- Black, K. A. (2000). Gender differences in adolescents' behavior during conflict resolution tasks with best friends. *Adolescence*, 35(139), 499.
- Bozkurt, A. (1997). *Cinsiyetleri, fakülteleri ve uyum düzeyleri farklı Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin empatik eğilim düzeyi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bozkurt, N., Serin, O., Emran, B. (2003). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Problem Çözme, İletişim Becerileri ve Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, *Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*. 1373-1392, Antalya.
- Bulut, N. B. (2004). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerilerine İlişkin Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 443-452.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ceyhan, A. A., (2006) "An Investigation Of Adjustment Levels Of Turkish University Students With Respect To Perceived Communication Skill Levels", *Social Behavior and Personality and International Journal*, Volume 34, Issue 4, Pages 367-380.
- Çetinkaya, Ö. ve Alparslan, A. M. (2011), Duyusal Zekânın İletişim Becerileri Üzerine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1). 363-377.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe Öğretmen Adaylarının İletişim Becerilerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), s. 67-576.
- Demirel, Y., Ökdem, F. Ş., Saracoğlu, F., (2010). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Verilen Temel İletişim Becerileri Dersinin Öğrencilerin İletişim Becerilerini Değerlendirme Düzeylerine Etkisi. MYO-ÖS, Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, 21-22 Ekim, Düzce.
- Dere Çiftçi ,H., Koçak, N., Duman, G. (2015). Sağlık ve Sosyal Alan Lisans Birinci Sınıf Öğrencilerinin İletişim ve Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*. 4 (1), 50 – 64.
- Dilekmen, M., Başçı, Z., Bektaş, F., (2008). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, Sayfa 223-231.
- Dinçyürek, S. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 10, s. 95-116.
- Dökmen, Ü. (2003). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem.
- Durmuşoğlu Saltalı, N.; Erbay, F. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Konuşma, Dinleme ve Empati Becerilerinin Çocuk Sevme Davranışı Açısından İncelenmesi *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), s. 159-174.
- Duru, E. (2002). Öğretmen Adaylarında Empati-Yardım Etme Eğilimi İlişkisi ve Yardım Etme Eğiliminin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 21-35.
- Durukan, E., & Maden, S. (2010). Türkçe Öğretmenlerinin İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 1, 59-74.
- Ercoşkun, M., H. (2005). *Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelemesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erkmen, G. (2007). *Selçuk Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin empatik eğilimlerinin sporda tercih ettikleri lider davranışları ile*

- karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Erözkan, A. (2007). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 135-150.
- Fidan, M. (2013). *Öğretmen algılarına göre ilköğretim kurumlarında yöneticilerin iletişim becerileri ve örgütsel değerler arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Genç, S. Z., Kalafat T. (2008). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:19, s. 211-222.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gölönü S., Karcı, Y., (2010). İletişim Meslek Lisesi Öğrencilerinin İletişim Beceri Düzeylerinin İncelenmesi (Ankara İl Örneği). *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Güz, 31:123-139.
- Görür, D. (2001). *Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gülbahçe, Ö., (2010). K.K. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi/ Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 12(2): 12-22.
- Günay, K. (2003). *Sınıf yönetiminde öğretmenlerin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Güven, A. Z. (2018). Türkçe Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 6 (2), s. 45-52.
- İkiz, F. E. (2006). *Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kapıkıran, N. A. (2009). Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Kendini Ayarlama Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 81-91.
- Kapıkıran, N. A., Kapıkıran, Ş., & Başaran, B. I. (2010). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Öğrencilerinin Empatik Eğilimler ve Algıladıkları Anne ve Baba Olumlu Sosyal Davranışları: Cinsiyetin Farklılaştırıcı Rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1).
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Katman, H., A. (2010). *Okul yöneticilerinin empatik eğilimlerinin incelenmesi: Isparta İl Merkezi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaya, B. ve Çolakoğlu, Ö.M. (2015). Empati düzeyi belirleme ölçeği (EDBÖ) uyarlama çalışması, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 17-30.
- Kılıçgil, E., Bilir, P., Özdiç, Ö., Eroğlu, K., Eroğlu, B. (2009). İki Farklı Üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VII(1): 19-28.

- Koç, B., Terzi Y. ve Gül, A. (2015). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ile Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 369-390.
- Koçak, O. (2013). *Ortaokullarda görev yapan okul yöneticilerinin sosyal iletişim becerileri ile branş öğretmenlerinin motivasyonu arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Korkut F. (1996) İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
- Korkut, F.(1997). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi, IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay., 208-218.
- Korkut, F., (2004) İletişim Becerileri Eğitimi Alan Psikolojik Danışmanların Bazı Nitelikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15: 8-15.
- Korkut, F., (2005) Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28: 143-149.
- Köksal, A., & Koçer Çiftçibaşı, H. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (21).
- Maden, S.; Durukan, E. (2011). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40 (2011), 19-25
- McAllister, G., & Irvine, J. J. (2002). The role of empathy in teaching culturally diverse students: A qualitative study of teachers' beliefs. *Journal of Teacher Education*, 53(5), 433-443.
- Mcmillan, J. H. ve Schumacher, S. (2010). *Research in Education: Evidence – Based Inquiry*. (7 th Edition). Pearson, London.
- Oğuz, A. ve Altun, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Dramaya Yönelik Tutumları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 27-29.
- Özen, H. (2015). Sınıf öğretmenlerinin empatik yönelimlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Özer, D. (2011). *Etkili iletişim becerilerinin sosyal ortama uyum sağlamadaki işlevi: Fırat Üniversitesi uygulaması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Özerbaş, M.A., Bulut, M., Usta, E. (2007). Öğretmen Adaylarının Algıladıkları İletişim Becerisi Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt 8, Sayı 1, Sayfa 127-135.
- Pala, A. (2008). Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 13-23.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerisi Algıları Üzerine Bir Çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2).
- Pişkin, M. (1991). Empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 775-784.
- Rehber, E. (2007), *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Saygıdeğer, A.(2004). Benlik saygısı düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre iletişim becerilerine ilişkin algılarının incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Sayın, S. (2003). Farklı Programlarda Okuyan Öğretmen Adayı Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilimi, Öğretmenlik Mesleğine Tutum ve Mesleki Benlik Saygısı, *S.D.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), s. 329-340.
- Şeker, A. (2000). *Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile sınıf atmosferi arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tan, Ç. Ve Tan, S. (2016). Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri ile Sınıfı Yönetme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Tuncer, U. Ç. (2008). *İnsan Kaynaklarının Psiko-Sosyal Bakımdan Geliştirilmesi Amacıyla Hazırlanan Gelişim Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Man Türkiye A.Ş. Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turhan, M. (2018), Empati Eğilimi İle İletişim Kurma Becerisi Arasındaki İlişki. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 73, 88-101.
- Uncu, F., Açık, Y., Deveci, S. E., Çelebi, E., Oğuzöncül, A. F. ve Ulaş, B. (2015). Sağlık Yüksekokulunda Öğrenim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*, 3(3), s. 1-8.
- Ülker, N. (2014). *Hemşirelerde iletişim becerileri ve iş doyumunu (Merkezefendi Devlet Hastanesi hemşireleri örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalın, H.İ. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yavaş, B. (2007), *İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin empati becerileri ile ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaydırgan, İ. (2008). Grup rehberliği yoluyla empatik beceri geliştirmede edebi eserlerin kullanımı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, İ., Akyel, Y. (2008). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), s. 27-33.
- Yiğitbaş Ç., Deveci S. E., Açık Y., Ozan A. T. ve Oğuzöncül A. F. (2013). Sağlık Eğitimi Alan Bir Grup Öğrencinin Empatik Eğilim ve Becerisi. *S D Ü Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 7-13.